

Терміни-англізми в українській терміносистемі комп'ютерної галузі

Ху Шаоцзі (Китай)

Л.М. Архипенко,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Комп'ютерна термінологія одна з найбільш динамічних систем спеціальної лексики української мови, що пояснюється науковим прогресом в галузі комп'ютерних технологій. Появу нової комп'ютерної лексики спричиняє потреба називання нових видів технічних пристроїв, програмного забезпечення, постійне їх оновлення та вдосконалення, адже, як слушно зауважує Л. Архипенко, «<...> терміни, як й інші знаки національної мови, не статичні, а постійно змінюються під час еволюції суспільства і його сфер діяльності – наукової, технічної, виробничої, економічної, політичної тощо. Усі найважливіші періоди створення, існування й функціонування термінів не випадкові, а формують певну структуру просторово-часових зв'язків, систему понятійно-категоріальних зв'язків, відносин, функцій» [2, с.117].

Одним з найефективніших способів утворення комп'ютерних термінів як в українській, так і в інших мовах, є запозичення, зокрема з англійської. Таку ситуацію пояснює те, що в основному програмне забезпечення виробляють в англомовних країнах.

Аналізування джерельної бази матеріалу для дослідження дозволило виділити основні способи запозичування: *прямі запозичення, кальки та напівкальки (гібриди)*. Розглянемо детальніше терміни, запозичені в різні способи.

Прямі запозичення – це іншомовні слова чи фразеологізми, що потрапили у нове мовне середовище й зберегли свої звукових особливості, наприклад, *файл* (англ. *file*). Серед прямих запозичених термінів виділяють власне прямі та трансформовані [1; 3; 4]. Власне прямими запозиченнями є слова, запозичені в

тій самій формі, що властива їм в мові-джерелі, наприклад: *interface* – інтерфейс, *scanner* – сканер, *server* – сервер. З власне прямими запозиченнями пов'язують поняття транскрибування та транслітерації. Транскрибування – це передавання звуків іншомовного слова українськими літерами: *driver* – драйвер, *byte* – байт. Транслітерація передбачає передачу літер одного письма знаками іншого: *processor* – процесор, *monitor* – монітор, *script* – скрипт. За правилами українського словотвору шляхом додавання до твірної основи запозичених термінів афіксів утворюються трансформовані запозичення: *interactive* – інтерактивний, *compilation* – компіляція.

Калькування – це (франц. *calque* – копія, прозорий папір або тканина; пор. також англ. *translation loan-word*, *calque*, нім. *Übersetzungslehnwort*, ісп. *calco*) – слово або вислів, утворені за зразком іншого слова чи вислову внаслідок буквального перекладу його частин з іншої мови [6, с. 9]. Це такі терміни, як: *кіберпростір* – *cyberspace*, *жорсткий диск* – *hard disk*, *доступ* – *access*, *пароль* – *password*, *швидкі (гарячі) клавіші* – *quick keys* тощо. Розрізняють кальки лексичні та семантичні. До *семантичних кальок* належать запозичення одного із значень слова, що спричиняє появу його нового лексико-семантичного варіанта: *user manual* – посібник користувача, *installation* – установка, *keyboard* – клавіатура, *protection key* – ключ захисту, *mail* – пошта, *user* – користувач, *floppy disk* – дискета, *screen* – екран, *folder* – папка, *box* – вікно. Створене відповідно до іншомовної словотвірної моделі, але з матеріалу мови-реципієнта, слово називають *лексичною або словотвірною калькою*. Наприклад: *disk drive* – дисковод, *reloading* – перезавантаження, *data carrier* – носій інформації, *main memory* – оперативна пам'ять. До *напівкальок* або *гібридів* відносять терміни, утворені шляхом поєднання двох попередніх видів: *temporary file* – тимчасовий файл, *flash drive* – флеш-накопичувач, *database* – база даних, *sound card* – звукова карта, *електронна адреса* – електронна адреса, *dialogue box* – діалогове вікно.

Серед запозичень в термінологію комп'ютерної галузі частотні скорочення й аббревіатури: *IP address* – IP адреса, *PDF file* – PDF файл.

Аналізування комп'ютерних термінів-запозичень підтверджує доволі високу частотність різних способів запозичування. Найактивнішими є калькування, а також транслітерація та транскрибування. У досліджуваному матеріалі, який склав 928 термінів, калькованим лексемами є 48 % запозичень, 37 % – транслітеровані та транскрибовані терміноодиниці, а 15% – напівкальки.

Отже, здійснений аналіз комп'ютерних термінів дозволяє стверджувати, що українська термінологія комп'ютерної галузі остаточно ще не сформована й продовжує розвиватися, що засвідчує її постійне поповнення значною кількістю нової запозиченої лексики.

Література:

1. Архипенко Л.М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ - початку ХХІ ст.): Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2005. 20 с.
2. Архипенко Л.М. Термінологічна лексика в економічному дискурсі (на матеріалі інтернет-видання «економічна правда»). Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70) № 2 Ч. 1. 2020. С. 112-118. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/22.pdf
3. Архипенко Л. М. Особливості адаптації запозичень з німецької мови в системі української економічної термінології. URL: <http://surl.li/rvfyo>
4. Архипенко Л.М. Особливості засвоєння англізмів українською економічною терміносистемою. URL: https://www.skced.hneu.edu.ua/files/hneu-lystopad_-2020-pechat.pdf#page=264
5. Архипенко Л.М. Особливості функціонування запозиченої лексики як джерела найменування в сучасних публіцистичних текстах. Закарпатські філологічні студії. Випуск 26. Том 1. С. 9-14. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/26/part_1/26-1_2022.pdf#page=9
6. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Т. 2. Донецьк: ДонНУ, 2012. 350 с. URL: <http://surl.li/dllgp>